

***Ideologie purismu v příspěvcích o jazykové kultuře
v časopisech Slovo a slovesnost a Naše řeč v letech 1949–1968***
Posudek diplomové práce

Diplomová práce Ivana Kafky má několik částí – nejprve se kriticky věnuje Cvrčkově knize *Teorie jazykové kultury po roce 1945*, dále se snaží vymezit pojem jazyková kultura, poté se rozebírá pojem ideologie (včetně ideologie standardního jazyka, ideologie purismu a chápání ideologie v české lingvistice) a v poslední části se autor věnuje puristickým aktivitám a hodnocení purismu ve *Slově a slovesnosti* a *Naší řeči* v letech 1949–1968.

Za pozitivum práce považuji autorovu kritičnost vycházející z metalingvistických pozic. Takový přístup bývá v přemýšlení o jazykové kultuře v české lingvistice zřídka, podle mého osobního názoru je však velmi potřebný. Autor se tak vlastně na jazykovou kulturu snaží dívat nezaujatým pohledem a díky tomu se mu daří upozorňovat na řadu aspektů diskusí o jazykové kultuře, které, myslím, nejsou v české lingvistické obci příliš uvědomované. Autorovi se například právě díky tomuto přístupu podařilo vcelku přesvědčivě ukázat projevy purismu v dominantních proudech české lingvistiky v letech 1949–1968, což je poznatek kontrastující s tradičnější představou, že éra purismu (v lingvistice, nikoliv mezi širší veřejností) u nás skončila s odchodem Jiřího Hallera do předčasného důchodu.

Za další pozitivum považuji řada autorových kritických postřehů o různých analyzovaných pracích (zcela například souhlasím s jeho poznatky o pracích Václava Cvrčka, Zdeňka Starého anebo Milana Jelínka). Tyto postřehy jsou však úzce spojeny se slabinou práce, a to je její teovitost. Autor vlastně klade hodně nároků na čtenáře tím, že vyřkne určité tvrzení, podpoří ho jednou či dvěma citacemi či odkazy, a přijde s tvrzením dalším. Pokud tak čtenář není s dobovou lingvistikou podrobně obeznámen, nezbyvá mu, než autorovi věřit, anebo text nečíst. Práci by jednoznačně prospělo, kdyby byla jednotlivá tvrzení více propracovaná a vyargumentovaná. Nejvíce je tento problém vidět v případech, kdy autor mluví o obecnějších věcech, jako je tomu v části *Ideologie standardního jazyka v diachronních popisech češtiny* – například na s. 23 například tvrdí, že diachronní popisy neberou v úvahu podoby spisovného jazyka v jiných komunikačních sférách, než je ta beletristická. Takové generalizace jsou přehnané (v tomto případě bych dokonce řekl, že jde o generalizaci nepravdivou) a představují jisté negativum práce.

Práci by rovněž prospělo, kdyby byly jednotlivé části více propojené. Z textu samotného tak například není moc jasné, proč práce obsahuje kapitolu věnovanou Cvrčkově knize, když se s poznatky z této kapitoly dále již prakticky nepracuje. Zároveň by si větší prostor zasloužil určitý nesoulad mezi doktrinní kritikou purismu v lingvistice od autorů, v jejichž díle se přitom purismus projevoval. Autor zde podává řadu citací, do hlubší analýzy se však nepouští.

Moc nerozumím definici puristické ideologie jako „soubor[u] představ, jejichž základem je snaha zabránit tomu, aby do jazyka pronikaly prostředky chápané jako cizí, respektive prostředky z téhož jazyka, které jsou z nějakého důvodu považovány za nežádoucí“ (s. 28). Vždyť většina puristických aktivit byla spjata primárně s odstraňováním určitých prostředků z jazyka, které už do jazyka dávno pronikly. Nicméně tento rozdíl mezi zabráněním pronikání a odstraňováním proniklého by

možná mohl být nosný pro určitou diferenciaci projevů purismu po 2. světové válce a před ní (přes všechny podobnosti bychom totiž neměli zapomínat na zjevné rozdíly; srov. například Zubatého rektorskou řeč a Havránkův text *Kulturní revoluce a revoluce jazyka*).

Práce je psána kultivovaným stylem, formální nedostatky jsou spíše ojedinělé.

Celkově práci doporučuju k obhajobě a vzhledem k některým dílčím problémům ji navrhuji hodnotit jako **výbornou až velmi dobrou** v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze dne 28. srpna 2016

Mgr. Jan Chromý, Ph.D.